

ČESKÉ ZEMĚ V LETECH 1740 - 1914

<p>Směrování k revoluci - osvícenský absolutismus</p>	<p>Během 18. století sílí měšťanstvo požaduje podíl na politické moci. Někteří panovníkové začali naslouchat filozofům a začali provádět reformy svých říší. Vzniká tzv. osvícenský absolutismus. Tam, kde vládnoucí vrstvy nepochopily nutnost systémové změny, došlo k revolucím, které je smetly.</p> <p>cíl reforem: zajistit hospodářskou prosperitu země (podpora podnikání, manufaktur, obchodu, odstranění nevolnictví a náboženské netolerance)</p> <p>cílem osvícenského absolutismu bylo zachovat starý politický režim (feudalismus)</p>
<p>Postavení Marie Terezie</p>	<p>I přes tzv. pragmatickou sankci evropští panovníci usilují o rozdělení habsburské monarchie. Vypukají tak války o rakouské dědictví.</p>
<p>První a druhá slezská válka (válka s Pruskem)</p>	<p>V letech 1740 – 1742 vedla první slezskou válku (Prusko si činilo nároky na Slezsko, Bavorsko na Čechy a Rakousko a Sasko na Moravu). Francie si žádné územní nároky nečinila, jen zaujímala protihabsburský postoj. Roku 1741 byla obsazena Praha, bavorský vládce se nechal korunovat na českého krále (přijala ho asi polovina šlechty). Roku 1742 Marie ztratila Horní a Dolní Sasko ve prospěch Pruska (zůstalo jí Opavsko a Těšínsko).</p> <p>V letech 1744 – 1745 vedla druhou slezskou válku; Praha byla znovu v obležení, docházelo k drancování. Roku 1745 byl uzavřen mír v Drážďanech (potvrzena ztráta Slezska). Manžel Marie Terezie, František I. Lotrinský, se stal německým císařem (tímto vznikla Habsbursko-lotrinská dynastie). 1748 - uzavřen mír, zbytek území Marie Terezie udržela</p>
<p>Sedmiletá válka</p>	<p>V letech 1756 – 63 probíhala v Habsburské Evropě, ale také v zámoří (o kolonie) sedmiletá válka. Praha byla obléhána a bylo zbořeno mnoho míst. Nakonec skončila v neprospěch Fridricha II., byl obsazen Berlín. Na Ruský trůn nastoupil Petr III. (1762), obdivovatel Pruska (germanofil), a tak se Rusko dostalo na Pruskou stranu. Manželka Petra II., Kateřina II. ho však z trůnu svrhla. Roku 1763 byl uzavřen mír, nejprve v Paříži (potvrzuje převahu Anglie v koloniích), poté v Hubertusburgu (Prusku zůstává Slezsko a Kladsko).</p>
<p>Reformy Marie Terezie (a Josefa II.)</p>	<p>Zpočátku motivovány finančně, aby zabezpečila armádu. Po uzavření míru v roce 1748 rozsáhlejší reformy - správní, vojenské, měnové, celní, soudní - s cílem upevnit ústřední panovnickou moc (centralismus). Zaostávající říše se začala měnit v moderní stát.</p> <ul style="list-style-type: none"> a) posílení armády - zdvojnásobení počtu vojáků, jednotný cvičí řád, za Josefa II. také centralizace armády, sjednocení oděvu vojáků, vyšší hodnosti udělovány za zásluhy, nikoliv za peníze b) úřednický aparát (reforma správního systému) - aby nebyl závislý na různorodých zájmech šlechty. Propojení finančních a správních záležitostí, oddělení moci soudní a správní, zestátněny krajské úřady, místo šlechty úředníci, zavedena policie, od roku

	<p>1760 funguje Státní rada jako poradní orgán panovníka</p> <p>c) finanční - jednotná měnová soustava (rakouská), výběr daní (soupis poddanské a panské půdy - rustikál a dominikál - tereziánský katastr), zákaz cizích měn, tzv. konvenční měna (stálý poměr zlata a stříbra 1:14), po 7 leté válce dluh na 300 000 zlatých, první papírové peníze 1771. Přesto dluh stoupal a rok 1811 byl vyhlášen státní bankrot. 1765 - sjednocení měr a vah, později jednotná měna - korunová.</p> <p>d) hospodářské - zestátnění pošty, nový jednotný celní řád (1775), budování silnic (požadavek sjízdnosti kdykoli), podpora manufaktur (půjčky), 1754 - první sčítání lidu</p> <p>e) státní medicína a zdravotní policie - vzniká systém zdravotní a sociální péče, vydány Generální zdravotní řády, které upravovaly práva a povinnosti lékařů, dbalo se více na prevenci, zakládány porodnice a nemocnice</p> <p>f) školství - vzdělanost důležitá pro hospodářský rozvoj státu, roku 1773 zrušení jezuitského řádu a oslabení vlivu církve na školu, vznik všeobecného školního řádu (vzdělání pro všechny) - rok 1774. Školy triviální - hlavní (v krajských a větších městech) - a škola normální (v každé zemi) - ta rovněž měla vychovávat budoucí učitele.</p> <p>g) právní - Tereziánský trestní zákoník - sjednocoval právo českých a rakouských zemí, odstranění nesmyslně tvrdých a krutých trestů, zavedeno soudní důkazní řízení (presumpce nevinny), později i zákaz mučení.</p>
Technika doby manufaktur	<p>Většina strojů ze dřeva, poháněcí silou bylo vodní kolo, vítr nebo tažení zvířetem, železo se používalo jen pro nejnamáhanější součástky. Žentour - kolo poháněné koněm. Parní stroj. Energie z kol převáděná pomocí převodů, hřídelí. Pro těžbu dřeva častěji užívaná pila (dříve sekera).</p>
Druhy průmyslové výroby	<p>Hlavně textilní odvětví (plátenictví). Fungovala zejména jako rozptýlená manufaktura (pracovali doma), lépe řečeno faktorský systém. Druhé nejrozšířenější odvětví bylo vlnářství (v textilním odvětví) - spíše soustředěné manufaktury, podobné cechovnímu systému (náročnější produkty). Dále to byly papírenské manufaktury. Mění se také postavení pracovníka v manufaktuře - námezdní poměr místo roboty. Pracovní doba 12-16 hodin denně, nevalné pracovní podmínky, nejméně výdělečnou činností bylo právě textilní odvětví.</p>
Osvícenství a věda	<p>V Čechách spíše měšťané, na Moravě vysoká aristokracie, často zahraniční, jazyk němčina. Za doby Marie Terezie položeny základy moderního bádání. Rozvíjí se přírodovědné bádání, historie a jazykověda (např. J. Dobrovský položil vědecké základy novodobé češtiny), ekonomické vědy (souvisí s národně-hospodářskými teoriemi). Vznikají první vědecké časopisy. Učenci se scházeli zprvu ve šlechtických a měšťanských salonech, ale roku 1746 byla v Olomouci založena první učena společnost - Společnost neznámých učenců). Dochází také k popularizaci vědy - skrze noviny. Pro lidi také lety balónem.</p>

Rokoko a (barokní) klasicismus	Ornamentální, zprohýbané motivy, dekorativní styl, různé ornamenty, zdobené fresky, motivy popínavých rostlin. Symetrický půdorys, ploché průčelí dělené pilastry, fasáda zdobená štukem, celek působí klidný dojmem. Barokní klasicismus - mísení prvků baroka a klasicismu. Postupné přibývání přímek a strohých linií, sloupové průčelí. Dnešní podoba Pražského hradu je rovněž v barokním klasicismu. Převažují světské stavby, jak pro šlechtu, tak přestavby měšťanských domů. Příklady: Kounický palác v Praze . Postupně hravé a zdobivé rokoko přechází k uměřenému a jednoduchému klasicismu
Pohodlí a soukromí	Roste význam účelovosti nábytku, velké salóny střídají malé salonky, šatny, hudební salonky, kabinety pro psaní dopisů, místnosti zdobené, sladěné co do vzoru i barvy, lehkost a hravost interiéru, stěny zdobeny ornamenty, potlačeny rovné plochy. Klasicismus později zjednodušuje a vrací se k hladkým plochám a jednoduchým zdobením. Bohatší sady nádobí, různé ornamenty ze železa (mříže), na stěnách často tapety, závěsy, tapisérie.
Proměny módního stylu	Sbližování oděvů měšťanů a aristokracie (mešťané bohatnou). Vzniká měšťanská móda. Typická je pro ženské šaty tzv. krinolína (široké sukně), stahování hrudníku. Důraz na pastelové barvy. Velké a honosné účesy (od "ulízaných" dříve). Pánská móda zejména kabátce, zkrácené vesty, úzké kalhoty ke kolenům, odtud bílé punčochy. V klasicismu zjednodušení oděvu, ubývá vyšívaní, pánové začínají nosit frak a cylindr, barvy jsou střízlivější.
Města a stát	Reformou Josefa II. byly ve městech zrušeny všechny samosprávné orgány (městské rady) a místo nich zavedeny jednotné, tzv. regulované magistráty, které vedli státem placení radní, ti mohli být voleni pouze z kandidátů prozkoušených státními komisemi. Stále funguje rozdělení měst na královská a poddanská. Důležité bylo také omezování pravomocí cechů. Řemesla rozdělená do 3 skupin - policejní (podřízená místní správě a vyrábějící především pro místní potřebu - kováři, řezníci, ševci aj.); komerční (podřízená zemským úřadům, vyrábějící zejména pro zahraniční trhy) a volná (živnosti bez povinnosti cechovní organizace, umělecká a jiná náročná řemesla).
Společnost kaváren a salonů	Budují se ve městech v poslední čtvrtině 18. století, zde se formují základy veřejného mínění, setkávají se vzdělanci, šlechtici, úředníci, kněží, studenti. Kluby téměř výhradně pánské. Salony více formální než kavárny a vinárny. Od roku 1714 nejstarší kavárna v Praze.
Povstání sedláků (1775)	Kvůli robotě a zvyšování daní. Roku 1769 vydány státní dekrety na ochranu proti libovůli vrchnosti. V praxi moc nedodržovány. Navíc neúroda a hladomor. Povstání bylo potlačeno armádou, ale povstalcům byla udělena většinou amnestie. Roku 1775 vydán robotní patent omezující robotu a její odstupňování do 11 tříd (od 13 dní v roce až po 3 dny v týdnu). Tato úprava se udržela až do roku 1848, kdy byla roboty de facto zrušena.

Technický pokrok v zemědělství	Namísto trojpolního hospodaření nastupuje vícehonné či střídavé (tzn. více plodin najednou), také nové plodiny (jetel, vřesovka, brambory, cukrová řepa). Pro osvětu založena Společnost pro povznesení orby a svobodných umění v Království českém, Zemědělská společnost v markrabství moravském. Zlepšuje se také hnojení, objevil se secí stroj, zaváděno je šlechtění rostlin (souvisí s rozvojem vědy), zavádění píceň zvyšuje stavy hospodářských zvířat, zdokonalení včelařství, vznikají zemědělské školy
Josef II.	Vychován pro budoucí panování, důraz na rozum (ustoupila kultura), praktická výchova, panovník má být odpovědný za obecné blaho. Hodně cestoval, jako spoluvladař Marie Terezie se podílel na vládě, ze svých cest po vyspělé západní Evropě přinášel rady, které však mohl začít více realizovat až po smrti matky. Byl velmi pracovitý, odmítal panovnickou pompu (např. klekání před panovníkem). Při vládě se opíral o armádu, byrokracii a policii. Svými reformami narušoval společenské zvyklosti i tradiční způsob života. Utužuje cenzuru. V závěru života nemocný císař již nedokáže odolat náporu odpůrců reform. Za svůj život vydal více než 6000 patentů. Patent o zrušení tělesné poddanosti neb člověčenství - právo svobodně se ženit, stěhovat, libovolně se učit (zrušení nevolnictví) Toleranční patent - spíše trpěna nekatolická náboženství (1781) Další reformy: např. daňová - josefský katastr (berní a urbaniální reforma - daň z výnosu ve výši 30%)
Selská světnice a život na vesnici	Osvícenství na vesnice moc nepronikalo. Sedláka zajímalo počasí, výše daní, ceny zemědělských produktů na trhu, náboženský život, neobvyklé události a rodina. Život byl brán tak, jak přicházel - ve stavu. Až po zrušení nevolnictví se otevírají vesničanům brány světa. Ve světnici býval lidový malovaný dřevěný nábytek, malovaná koutní skříňka, stůl, postel, pec, lavice, na stěnách svaté obrázky. Skleněné nádoby (džbánky aj.). Lidový oděv získává krajské zvláštnosti (kroje). Dochází k zahušťování vesnické zástavby (souvisí se zákazem stavět na dosud nezastavěné plochy). Vesnická architektura roubených domů se liší kraj od kraje, objevuje se zdobení. Na vesnici také dlouho přetrvávaly pověry.
Úsilí prvních vlastenců	V Rakouské monarchii - v české části - žije asi 60-70% česky mluvícího obyvatelstva, města jsou dvojjazyčná. Způsob jak zasáhnout češtinou více méně málo vzdělané Čechy (vědci a učenci hovořili zpravidla latinsky a německy) bylo zejména divadlo. Čeština v divadlech se objevovala až od konce 80.let 18.století. Počátky česky hraných her v Nosticově divadle. V roce 1785 otevřeno také vlastenecké divadlo Bouda. Na venkově to bylo ochotnické divadlo. Čeština proniká i do literatury - díla na obranu českého jazyka.
Hudební klasicismus	Hudba se přesouvá od uzavřené šlechtické společnosti na veřejnost. Na významu nabývá osobnost skladatele. Začíná více převažovat světská hudba nad církevní. Vznikají veřejné hudební skupiny, kapely. Koncerty v městských salonech. Hrlo se i na plesech, v hostincích, kavárnách. V hudbě je kladen důraz na melodii. Hudební nástroje: zejména smyčcové, hoboje a lesní rohy.

Česká expedice	Vydavatelství a knihkupectví založeno roku 1790 V.M. Kramériem. Dochází k obrození češtiny, která ustupovala úřednické němčině. Čeština však byla důležitá v procesu vzdělávání. Vydávaly se Kramériusovy císařsko-královské vlastenecké noviny, jakož i další knihy, i o historii českých zemí.
Leopold II.	Bratr Josefa II. a jeho nástupce. Od bratra se lišil v tom, že reformy se snažil prosazovat více diplomaticky, ne tak přímočaře jako Josef II. Uznával místo a význam tradic a kulturních odlišností a nesnažil se za každou cenu prosadit svou. Cílem Leopoldovy politiky bylo udržení centralizovaného a jednotného státu. Učinil určité ústupky šlechtě (např. aby se mohla podílet na daňovém systému), ale k reformám se chtěl vrátit, až se nespokojenost šlechty po vládě Josefa II. uklidní. Státní zřízení chtěl postavit na pevný ústavní základ (konstituci). Ta měla přinést rovnováhu mezi jednotlivými stavy. Leopoldovi měla s prosazením reform pomáhat tzv. Tajná asociace (přední vzdělanci monarchie). Ale předčasná smrt a jen 2 letá vláda zhatily plány Leopolda. Byly to tak poslední dva roky osvícenské epochy v habsburské monarchii. Leopoldův syn se pod tlakem událostí od reform zcela odvrátil a nastolil tvrdý policejní absolutismus.
Na prahu změn	Přelom 18. a 19. století charakterizován převratnými změnami inspirovanými zejména velkou Francouzskou revolucí (1789), kdy jejím cílem bylo změnit od základu život lidí v hospodářském, politickém, kulturním ohledu. Hnutí za občanská, národní i sociální práva a svobody. Postupný přerod od monarchie k republice. Po vzoru Francie se hnutí za republiku rozšiřuje i do dalších zemí. Nejsilnějším ideovým proudem byl liberalismus, podporující ústavu, kterou by se měl řídit i panovník. Proti tomu stojí síly snažící se o uchování starého aristokratického systému a prosazující panovníka jako jediného vládce (panovnický legitimismus). Střet těchto dvou koncepcí je pro politiku první poloviny 19. století určující.
Svatá aliance	Proti občanskému hnutí se zformovala po porážce Napoleona v roce 1815 tzv. Svatá aliance (Rakousko, Prusko a Rusko plus volně některé další státy, např. Velká Británie). Ale již od poloviny 20. let vznikaly i v této alianci rozpory a např. r. 1824 Británie otevřeně podpořila řecké povstání.
Rakouská monarchie	Snaží se zachovat moc panovníka, hlavní směry politiky určuje Klement Václav Metternich, který prosazoval absolutismus. Monarchie přísně dbala na to, aby protipanovnické směřování a odboj potírala. Pro politické poměry je charakteristická strnulost systému, který se obával jakékoli občanské iniciativy či veřejného mínění, aby se neopakovala revoluce jako ve Francii. Základ státu měla být věrnost císaři, katolické víře a tradičnímu uspořádání stavovské společnosti. Tento stav byl ale dlouhodobě neudržitelný. Roku 1804 vyhlásil císař František I. Habsburskou monarchii dědičným rakouským císařstvím, aby se postavil císaři Napoleonovi. Ale ve skutečnosti byl tento stát různorodý, složený z

	<p>mnoha národů.</p> <p>Císařové: František I. (1792-1835), Ferdinand I. (1835-1848), František Josef I. (1848 – 1916).</p> <p>Typ vlády – absolutismus, podporován tzv. regentskou radou (Metternich a Kolovrat a další – spory mezi nimi o vedení politiky, Metternich větší výdaje, Kolovrat snaha šetřit). V českých zemích správu prováděla zemská gubernia – v praxi prostředníkem k vídeňským úřadům. Ve státní správě velká byrokracie, státní úředníci pracovali pomalu a často vyřídit záležitost trvalo léta. Existovaly i zemské sněmy (český, moravský, slezský), ale panovník je nerespektoval. Snaha udržet absolutistickou moc za každou cenu.</p> <p>Mechanismy udržení absolutismu: Tajná policie a donašeči/udavači, zákaz vydávání liberálních novin, uzavření veřejných knihoven, cenzura, porušování listovního tajemství. Proti tomu rozvoj pašování knih.</p>
Industriální společnost	<p>Průmyslová tovární výroba vytlačuje výrobu zemědělskou, vznikají stroje, nové technologie, zvýšení produktivity a zlevnění výroby. Manufaktury se pomalu mění na továrny. Průmyslová výroba změnila společnost v 19. století na společnost industriální. Napomohl tomu i vynález parního stroje, v českých zemích prakticky ve 20. letech 18. století. Základem industrializace bylo objevení uhlí a s tím spojené hutnictví (Vítkovické železárny, Třinecké železárny, těžba uhlí na Ostravsku aj.). České země byly jednou z hospodářsky nejvyspělejších zemí Rakouska-Uherska, ale monarchie jako celek stále oproti jiným zemím byla zaostalejší, neboť přetrvával tradiční feudální stav. Potupně se stroje dostávají do většiny odvětví průmyslu, což má vliv i na třídní společnost.</p>
Továrníci a dělníci	<p>Ve 40. letech 19. století se zformovaly dvě skupiny – podnikatelé (továrníci), tzn. vlastníci továren (především z řad aristokracie) – tzv. buržoazie a dělníci (tzv. proletariát). Dělníci, jejichž počet roste spolu se zvyšující se urbanizací vede k sociální nespokojenosti (s platy, pracovní dobou), nebylo výjimkou i ničení strojů, které braly lidem práci.</p>
Po silnicích a kolejích	<p>19. století je také obrovským rozvojem dopravní infrastruktury, vzniká železnice (nejprve tažené koňmi, později párou), budují se také silnice, mosty. Nejstarší koňská dráha u nás v roce 1819 pro dopravu surovin do železáren. Veřejná železnice v roce 1835 z Č. Budějovic do Lince. Zpočátku vozy 1. až 4. třídy. S rozvojem průmyslu souvisí i rozvoj účelového stavebnictví – staví se mosty, tunely, nádražní budovy, průmyslová centra – rozmach stavebního průmyslu – do popředí se takto dostává užitková architektura tak několikanásobně převážila před stavbou zámků či kostelů.</p>
Architektura a umění na počátku 19. století	<p>Empír (navazuje na klasicismus) – jde o styl jednoduchosti, návrat k antice, do idealizované minulosti, napodobování antických předloh. Rysy staveb – uměřenost, jednoduché půdorysy, kolonády, vodorovné a svislé členění fasád. Nejčastěji se empír uplatnil při stavbě měšťanských domů, pošt, kasáren, nemocnic, lázeňských budov, divadel –i zde byl ideál účelovosti. Vznikají také i empírové zámky (zámek Kačina u Kutné</p>

	<p>hory). Empírový interiér záležitostí spíše šlechtického prostředí – rysem byla souměrnost, vzdušnost a lehkost interiéru, projevuje se účelnost, převažují světlé barvy, poprvé se objevují i prosklené dveře, stěny většinou bez obrazů, nebo jen s malými obrázky, na stropěch jednoduché, hladké štuky, nábytek často z tmavého dřeva, u nádobí snaha kopírovat antické vzory (např. výjevy z antických bájí).</p>
Móda na promenádách	<p>Bohatý lázeňský život. Nastupuje nové pojetí oděvu – jednoduchá silueta ženských šatů a střizlivý pánský oděv anglického měšťana, splývají rozdíly mezi módou šlechtickou a měšťanskou. Novinkou je zvláštní oděv pro děti, který již není pouhou zmenšeninou oděvu dospělého. Pánové nosili kalhoty a kabát, často klobouk, také vestu, pro dámy byl charakteristický čepec a stínící deštník.</p>
Pražská polytechnika	<p>František Josef Gernster zakládá polytechnický institut (potřeba vzdělávat v souvislosti s rozvojem industriální společnosti) roku 1803 je založen Český stavovský polytechnický institut (dnes ČVUT). Výuka z geometrie, mechaniky (o strojích), hydrotechniky (stavba vodních děl), civilního stavitelství, chemie. Důraz kladen na praktické zaměření, součástí výuky i praxe v dílnách, školních laboratořích. Vyučovací jazykem němčina. Z žáků např. Josef Božek (parovůz či parolod).</p>
Školství	<p>Roste počet triviálních škol, život škol do podrobně upravovalo Politické zřízení školní z roku 1805 (povinná docházka pro děti 6-12 let a nedělní opakovací hodiny pro mládež do 18 let). Učitel musel mít min. tříměsíční kurs, věk minimálně 20 let a složit učitelskou zkoušku. Dalším stupněm byla 6ti letá gymnázia (pravidla stanovena Gymnaziálním kodexem) – zaměřeno na společenské vědy. Technické vzdělání poskytovaly tzv. reálné školy. Učitelské ústavy se jmenovaly školy normální. Dvě vysoké školy (Karlo-Ferdinandova univerzita v Praze a univerzita v Olomouci). Česky a německy se učilo jen na obecních školách, na vyšším stupni německy. V první polovině 19. století se setkáváme i s literaturou pro děti a mládež (obvykle poučný charakter, jak se chovat). Na školách i první český časopis pro školu – Přítel mládeže.</p>
Obrození měšťanské společnosti	<p>Postupné uvolňování tradičních vazeb stavovské společnosti, nástup občanských principů soužití lidí, rozvoj dopravy a tím i provázanosti regionů. V Rakousku žilo více národů a jazyk, jež právě charakterizuje národ se v 19. století začal více prosazovat (obroda českého jazyka) –začala zájmem generace Dobrovského ještě na konci 18. století. V prvním desetiletí 19. století si Jungmann uvědomuje potřebu rozvoje českého jazyka. Postupně se český jazyk dostává mezi širší vrstvy a je nositelem národně-kulturního programu – formuje se silné vlastenectví a česká kultura je vyjádřením proti represí tajné policie (nemožnost se angažovat politicky, tak v první polovině 19. století alespoň kulturně).</p>
Měšťanská rodina	<p>Rodina velkou hodnotou (spokojený a uspořádaný život), ustálený rytmus rodinného života a pevné role členů rodiny. Ve městech čilý společenský a kulturní život. Klasický model rodiny – starostlivý otec do práce či za obchodem, v poledne se vrací na oběd a pak opět do práce, večer s rodinou či v pivnici nebo hospodě. Matka hospodyně, starala se</p>

	o děti a domácnost, v bohatých rodinách jí pomáhala služebná. Děti vedeny k úctě k rodičům, bezvýhradná poslušnost. Za zábavou z domu chodily děti většinou s doprovodem. Ustálený rytmus dne – dopoledne nákupy, úklid, vaření, odpoledne návštěvy a společenský život, návštěva kultury nebo vycházky do přírody.
Pavlačový dům	Nové požadavky na bydlení v souvislosti s rozvojem industriální společnosti. Vzniká nájemní bydlení pro dělníky a další lidové vrstvy. Byty pro chudší nájemníky malé, bez soukromí (společné záchody, často i kuchyně), velmi úzké sousedské vztahy (někdy i velké problémy), pavlač centrem života (např. i společné praní prádla), děti z jednoho domu tvořily partu. Pavlačové „drbny“.
Romantická vzpoura	Záliba v neobvyklém, touha uniknout z uspořádaného, narýsovaného života, do exotiky, na venkov, od průmyslových center měst, důraz na citovost, touhu po svobodě, odmítání a porušování společenských norem, touha po ideálu, romantik kladl důraz na národ a jeho historii – i zde jeden kořen národního obrození. Projevil se zejména v literatuře (souvisí s rozvojem českého jazyka). Ve výtvarném umění výjevy z historie nebo náměty přírodní (malba krajiny), významná je také lidová poezie (např. Erben)
Vlastenecké muzeum v Čechách	Založeno na popud šlechtických vlastenců v čele s přírodovědcem Kašparem Šternberkem (rok uvedení do provozu 1822). O dva roky později otevřeno veřejnosti. Cílem bylo vybudovat vědecké pracoviště zabývající se studiem Čech. Stává se tak první základnou pro národní obrození. Nejprve se orientuje spíše na přírodní vědy, později na společenské vědy a jazyk, stalo se přirozeným vědeckým centrem, od roku 1840 i čítárna. Díky přísnému státnímu dohledu na univerzity nebylo v Čechách příliš vhodné prostředí pro svobodné bádání.
Matice česká	Roku 1831 je založena nadace pro vydávání české literatury – Matice česká. Ta spolu s Českým muzeem tvořila základnu vzdělanosti a probuzeneckých snah. Vytvořil se kolem ní okruh kromě vědců také z řad duchovních, studentů, úředníků, méně pak živnostníků.
Divadlo	Počátkem 19. století je divadlo především ochotnické. Od roku 1824 se stal J.N.Štěpánek spolutvůrcem Stavovského divadla, které bylo centrem divadelnictví, roste počet českých her. Ve třicátých letech se mění pojetí českého divadla – zatímco předtím jen radost z toho, že zní čeština, tak nyní již jde o to systematicky vychovávat k českému vlastenectví. Pro děti vzniká loutkové divadlo.
Z poddaného občan	Poddaní již měli sice svobodu pohybu a právo rozhodovat o svém životě, ale jen omezeně mohli rozhodovat o své půdě. Dále je tížila robota. Ta byla avšak neefektivní, a tak byla nahrazována peněžními dávkami. 7.9. 1848 byl vyhlášen patent o zrušení poddanství, tedy rozdíl mezi vrchností a poddanými. V plnou realizaci co se týče možnosti nakládání s půdou však vešel až v roce 1869, kdy uplynula 20ti letě lhůta k výkupu

	z roboty. Tehdy byly zrušeny poslední zbytky lenní (feudální) společnosti.
Biedermeier a druhé rokoko	Je typické pro sílící a bohatnoucí měšťanskou společnost střední Evropy, která začala vytvářet svébytný sloh. Uplatnily se v interiéru (v exteriéru empír, který pak vystřídala novogotika). Charakteristické rysy: soukromí, pohodlí, účelnost, levnější a dostupnější nábytek, mnoho předmětů (ze skla, porcelánu, textilu), květinové výzdoby, různé rozmanité drobnosti - hrací strojky, miniaturní portréty, upomínkové předměty, časté oddělování koutků k jednotlivým činnostem (psací, šicí, spací kout). Biedermeier býval označován jako mešťanský empír (křivky a pohodlí). Druhé rokoko návrat k hravému, souměrnému a pestrému rokoku. Textilie na stěnách, ornamenty, pohodlný nábytek.
Novogotika	Kostely, radnice, parlamenty, nemocnice. Inspirace v gotice. Přestavby a novostavby šlechtických sídel. Rysy - členité fasády s bohatými ozdobami, mohutné cimbuří, tupě zakončené věže, lomené oblouky oken a dveří. Typickou ukázkou je zámek Hluboká . Další např. zámek Lednice , Orlík , Sychrov .
Naděje svobody	Během 40. let 19. století narůstala v habsburské monarchii nespokojenost s poměry. Měšťanstvo se začínalo domáhat podílu na politické moci, aristokracie usilovala o posílení práv na zemském sněmu, poddaní toužili zbavit se závislosti na feudální vrchnosti, námezdní dělníci chtěli zlepšit své sociální postavení. V roce 1848 vypukají po celé Evropě revoluce. Za počátek revoluce v českých zemích je považováno shromáždění pražského lidu v sále Svatováclavských lázní (11.3.1848) - návrh petice císaři, kterou později dopracoval tzv. Svatováclavský výbor (později Národní výbor). V petici požadavek např. na rovnost jazyka, zrušení roboty, svoboda tisku, zavedení obecních samospráv aj. Ve dnech 2.-12.6.1848 se konal v Praze Slovanský sjezd, kde se jednalo o austroslavismus (prosazení práv slovanů v Rakousku-Uhersku) a ideje všeslovanské (zájem Slovanů nad zájem státu). Na konec sjezdu došlo k revoluci, povstání, které bylo tvrdě potlačeno císařskou armádou v bojích na barikádách v Praze (armádu vedl generál Windischgratz). Přesto některé myšlenky revoluce - např. svoboda podnikání a zrušení poddanství - byly vyslyšeny. Co se týče vlády, tak nastoupil neoabsolutismus.
České země po roce 1848	V roce 1849 byla vydána tzv. oktrojovaná ústava (nařizuje ji císař a vláda bez schválení parlamentu). Reformy směřující k utužení absolutismu vedl Alexandr Bach (odtud také Bachův absolutismus). Vláda císaře se opírala o armádu, uniformovanou a tajnou policii a nově zřízené četnictvo. Navíc byl roku 1855 vydán konkordát - úmluva s katolickou církví, nad kterou panovník zrušil dohled a jež ovlivňovala ve větší míře znovu i školství. Jednotkou státní správy byly politické okresy. Vedle císaře byla jeho poradním orgánem říšská rada a ministerská rada (funkce vlády). Do toho v roce 1859 zasáhla bitva u Solferina, kde bylo Rakousko poraženo - důvodem střetnutí byly spory s Francií, Anglií kvůli územím v podunajské nížině. Válka byla i nákladná finančně a tak byla znovu nutná vnitřní přestavba monarchie. Byl vydán tzv. Říjnový diplom (20.10.1860) v němž se císař navždy zřekl absolutismu, ale nejasně

	<p>formuloval představy o státním zřízení. Na základě diplomu byla v roce 1861 vydána nová oktrojovaná ústava - volby do zastupitelských úřadů podle tzv. kurií (velkostatkáři, obchodníci a živnostníci, města, venkovské obce). Dominovala výkonná moc (panovník, vláda, byrokracie a policie), nebyl vyřešen vztah mezi mocí soudní, zákonodárnou a výkonnou. Postavení českého národa v habsburské monarchii nebylo rovnoprávné, objevila se tak tzv. pasivní rezistence (češi bojkotují jednání říšské rady).</p>
Habsburský dům	<p>Specifické uskupení císařského dvora s vlastními pravidly a zákony. Rodina měla přesnou hierarchii. Byl určen plat - pro panovníka neomezeně, nejbližší mužští příbuzní 75 000 zlatých ročně (plat úředníka jen do 500 zlatých!!), ženy a arcivévodové 42 000, arcivévodkyně 24 000. V čele panovnického dvora stál první nejvyšší hofmistr (správ budov), pak nejvyšší komoří (sbírky a klenotnice), pak dvorní maršálek (soudy), pak nejvyšší štolba (koně a doprava), dále byla na dvoře vojenská a kabinetní kancelář, jež připravovaly pro panovníka program.</p>
Prusko-rakouská válka	<p>Prusko-rakouská válka byla válka vedená v roce 1866 mezi Pruským královstvím, Italským královstvím a jejich spojenci na straně jedné a Rakouským císařstvím a jeho spojenci na straně druhé o převahu v Německém spolku. Vítězství Pruska nad Rakouským císařstvím vedlo ke vzniku Rakouska-Uherska a pruské hegemonii v Severoněmeckém spolku, což byl krok vedoucí k sjednocení Německa a jeho maloněmecké řešení s vyloučením Rakouska. Důsledkem války získala Itálie Benátky odstoupené Rakouskem. Rakousko tak ztrácí významnější mezinárodní postavení. Po válce v roce 1867 došlo k tzv. rakousko-uherskému vyrovnání - dvě rovnoprávné jednotky Rakousko a Uhersko - oba celky spojovala osoba císaře, armáda, zahraniční politika a finance.</p>
Podnikání	<p>V polovině 70. let 19. století došlo k dovršení první průmyslové revoluce. Rozvoj industrializace, zemědělství. Vznikají průmyslové oblasti (Ostravsko, Kladensko, Plzeňsko). V českých zemích 64% průmyslové produkce říše - velcí obchodníci zejména Němci, Židé, Rakušané (měli kapitál). Proto vznikají na základě sdružování tzv. záložny (družstva). Překotný rozvoj zastavil úpadek na vídeňské burze a krize (1873). Po ní ozdravení trhu, vstup bank do podnikání. Roku 1869 vzniká Živnostenská banka, roku 1871 založena pražská burza, zakládají se akciové společnosti. Roku 1875 vzniká Městská spořitelna pražská (vkladní knížky). Dochází ke změně struktury obyvatelstva - namísto aristokracie na vrcholu podnikatelé. Společnost se rozčlenila na finanční aristokracii, vysokou, střední a drobnou buržoazii a zaměstnance.</p>
Rodinná a bytová kultura	<p>Přerod z venkovské dvou či tří generační rodiny na malou městskou rodinu (někdy doplněná o podnájemníky). Dospělé děti se snažily rychle se osamostatnit, protože v bytech nebylo místo pro novou rodinu. Postupně vznikají velké sociální rozdíly. Dělnická rodina žije v malých domcích nebo bytech pavlačových domů. Bohatá rodina v městské zástavbě nebo samostatných domech (vilách), některé měly i letní sídlo. Styl <i>biedermeier</i> - zjednodušování a funkčnost, pohodlí, účelovost.</p>

Spolkový život	Po pádu absolutismu a nenaplnění českých požadavků a úspěchy v hospodářství právě skrze spolky demonstrace státoprávního a kulturně politického vývoje. Pěvecký spolek Hlahol, Sokol (Miroslav Tyrš) - spolek pěstující tělesnou kulturu, spolek Svatobor - na podporu českého kulturního dění a jeho osobností, Umělecká beseda - k podněcování české tvořivé a umělecké síly. Sdružování lidí a budování národního vědomí.
Volný čas	Mimo církevní svátky a oslavami souvisejícími se změnou ročních období se s rozvojem industrializace začaly prosazovat i oficiální slavnosti a civilní hry, promenády, taneční zábavy, chodilo se do divadel, hospod a kaváren, začalo se masivně sportovat. Časté byly také poutě s kolotoči. Také spolky měly různé slavnosti.
Vznik národního divadla	V roce 1789 byla zbořena Bouda (provizorní divadlo) a uzavření Kajetánského divadla (1847) přišlo české divadlo o svůj stánek. V roce 189 založena První česká cestující herecká společnost Josefa Aloise Prokopa, která při své kočovné herecké činnosti šířila myšlenku vybudování Národního divadla . V letech 1858 až 1885 fungovalo dřevěné Novoměstské divadlo a také kamenné Prozatímní divadlo (od r. 1862). Od roku 1851 běžela veřejná sbírka na ND (divadlo ale financoval i stát a panovník). Divadlo se budovalo od roku 1868 do roku 1881 (11.6. otevřeno), žel v srpnu 1881 požár. Znovu otevřeno 18.11.1883 operou Libuše. Druhá sbírka - za 47 dní se vybral milion zlatých.
Hudba českých zemích výtvarná kultura	v a Od lidových písní ke skladatelům. Bedřich Smetana, Antonín Dvořák, Zdeněk Fibich, Leoš Janáček - tito skladatelé pozvedají českou hudební scénu z provinčnosti a pokládají základy k hudebně-vyspělému národu. Z hudby lze také cítit vlastenectví, obracení se do minulosti, kdy český lid nebyl pod nadvládou cizího národa. Výtvarná kultura - v 60.-80. letech 19. století zejména vliv romanismu s realistickým zaujetím - v malířství zejména Josef Mánes - život prostých lidí (vesničanů), portréty, přírodní scenérie. Další malíři např. Julius Mařák, J.V. Myslbek. Vzdělávali se na Akademii výtvarných umění (založena r. 1800).
Vzdělanost	České země nejvzdělanější z monarchie, reforma školství z roku 1849. Systém škol - obecná - měšťanská (obecná látka), nebo čtyři typy střední školy (klasické osmileté gymnázium, reálné gymnázium, čtyřleté reálky nebo obchodní akademie). V roce 1869 Hasnerův zákon o školské soustavě a povinné školní docházce od 6-14 let, zrovnoprávněna čeština s němčinou. Vysoké školy (Karlo-Ferdinandova univerzita).
Česká politika 2. pol, 19. století	Dvě politické strany - Národní strana (staročeši) a Národní strana svobodomyšlná (mladočeši). Druhá více demokratičtější a radikálnější, obě však reprezentovaly především české měšťanstvo a byly zaměřeny liberálně. Byly vydávány noviny Národní listy. Ve volbách v roce 1891 zvítězili mladočeši. Proti nim se zformovala umírněnější strana, tzv. realistická, v jejímž středu byl i T.G. Masaryk - byla tolerantější vůči jiným národům.

Rozvoj průmyslu a vědy	Vyspělé české země uspořádaly v Praze v roce 1891 jubilejní výstavu. Největším exponátem byl Průmyslový palác, dále např. Křížíkova světelná fontána. Celkem 10 velkých staveb a přes 100 malých pavilonů. Výstava byla přehlídkou nejen vědních a technických, ale i sociálních úspěchů české společnosti (dokázala se konat i bez podpory německých poslanců), výstava jakoby formálně dovršila české obrození a proslavila české výrobky ve světě. Byla k vidění např. petřínská lanovka (poháněna vodou), nechyběly výstupy v balónu, výstavní atrakce jako obří homole cukru, Edisonův fonograf aj.
Národopisná československá výstava	Konala se roku 1895 a byla zde souborně prezentována expozice hmotné a duchovní národní kultury. Byl to mezník ve vývoji české etnografie (národopisu), byl vytvořen základní sbírkový fond Národopisného muzea československého. Na výstavě nechyběla lidová řemesla, makety lidových stavení i rekonstrukce části Starého města Pražské, fotografie i živé obrazy z denního života (např. ukázky práce na poli během roku). Další část tvořily písemné dokumenty - sborníky lidových říkadel, pověr, písní aj.).
Doprava	Železnice - velký rozvoj od 50. do 70. let 19.století - 3800km železnic v Čechách a 1100km na Moravě a ve Slezsku. Původní koněspřežky nahradily parní lokomotivy - první parní vlak 1845. Buduje se železnice také k průmyslovým podnikům. Souvisí také s rozvojem uhelného průmyslu, hutní, železárenské a strojírenské výroby. Od 80. let na trh vstupuje benzínový motor. První benzínová auta od roku 1893. Auta se začínají vyrábět v Kopřivnici -Prasident - (první nákladní automobil v roce 1897), od roku 1919 vozy Tatra. Od 80. let se rozvíjí také cyklistika. Nejprve se kola (rovery) dovážely z Anglie, ale později Klement a Laurin začaly kola montovat v Mladé Boleslavi, kde později vznikla automobilka Škoda. Vzniká také pražská automobilka Praga. Letectví do Čech přišlo z Francie v letech 1909-14. První let Jan Kašpar 13.5.1911 (120km ve výšce 400m za 1 hodinu a 32 minut).
Elektrina	Elektrotechnická výstava v Paříži roku 1881. Elektrotechnik a vynálezce F.Křížík (oblouková lampa). Elektrický pohon se začíná široce uplatňovat v průmyslu. Od 80. let 19. století tak jsou osvětlovány strojírný, doly, pivovary, textilky a další továrny. Elektrina se uplatnil také ve sdělovací technice (elektrický telegraf - telegrafie). K rychlému přenosu zpráv otevřela cestu radiotechnika. V Praze městská telefonní síť se buduje od roku 1881.
Přelom 19. a 20.století	Zásadní změny ekonomického systému a myšlení, výroby a technologií i sociálního prostředí. Období rozkladu jednotného národního hnutí, široké diferenciací sil a filozofických názorů Vedle liberalismu (svoboda jednotlivce), socialismu (Marx, Engels) - zrušení soukromého vlastnictví, to byl katolicismus (vychází ze sociální skutečnost a je myšlenkovým proudem nižších úředníků a drobných živnostníků), pacifismu (boj za mír), panteismus (jednota boha a přírody), vědecký pozitivismus (naturální chápání hmoty, vědeckost), iracionalismus (neschopnost vše poznat rozumem), aj. V politice dochází k dokončení diferenciací politických stran. Květnové

	volby roku 1907: Agrárníci, Mladočeši, Klerikálové, Národní sociálové, Staročeši, Strana pokroková (realistická), Nezávislí. (Kromě českých stran byly v říšské radě i strany německé (8 stran)
Češi a Němci	Vztah Němců a Čechů je vědomě posuzován od 19. století. Původní převaha vyspělosti německého obyvatelstva se ve druhé polovině 19. století vyrovnala (stagnace německého rozvoje, růst české kultury a průmyslu), Němci byli v českých zemích stále menšinou (Češi menšina v Rakousku). Dochází k izolování obou národnostních skupin a tím i ke kulturnímu odcizení. Nacionální předsudky překonával pouze obchod (oddělená kultura, život spolků). Němci žijí hlavně v českém pohraničí.
Změny v městském prostředí	S rozvojem průmyslu, stavbou továren souvisí i bourání hradeb, spojování čtvrtí, stavba nových nájemních domů, zakládány jsou vodovodní a kanalizační sítě, vznik tramvajových tratí, vyrůstají první obchodní domy. Většinu tvoří nájemní činžovní domy. Přízemí, suterén a hořejší patra pro chudší, první patro bohatým nájemníkům. Převažoval jednopokojový byt s kuchyní. V přízemí domů malé krámky, v suterénu dílny, sklepy. Rohové domy měly obyčejně hospodu. Od 80. let 19. století se vnitřky bloků rozdělovaly na malé přilehlé dvory, určené k domácím pracem (klepání koberců) a na malých zahrádkách se pěstovala zelenina, obyčejně na dvorech býval i altán k odpočinku.
Fotografie a film	První fotografie v roce 1839. Revoluce v zobrazování světa. Počátek exploze informací (spolu s dálkovým přenosem zpráv). Roku 1882 založen Český fotografický spolek, dále Společenstvo fotografů při živnostenské komoře (r. 1886), či Klub fotografů amatérů (r. 1889), Časopis Fotografický obzor (od roku 1893). Rozvoj výroby fotografického materiálu a přístrojů. Fotografování dokumentární (např. stavby železnic). Na počátku 20. století se začínají promítat vlastivědné diapozitivy - počátky kinematografie. Nejprve promítání na kinoskopech (prohlížečky). Film na plátno (Lumierův přístroj) od roku 1896. První pražské kino v roce 1907 a přibývají další. Točily se krátké filmy (momentky), např. poslední výstřel z děla. První hrané filmy: Výstavní (pražský) párkař a lepič plakátů .
Polygrafie, žurnalistika a nakladatelské domy	Polygrafie (tiskařství) byla na počátku 19. století jediným technickým prostředkem šíření informací. V průběhu 19. století přibyl telegraf, telefon, gramofon, psací stroj a fotografie. Dochází k mechanizaci a zprůmyslnění tiskařství (rotační a ofsetové stroje), hlubotisk, světlotisk, sítotisk. Nejčtenější noviny: Národní listy, Národní politika, České slovo.
Umělecká česká moderna	90. léta 19. století - střet odlišných jazykových kultur (německá x česká) a místní tradice x moderní civilizace. Větší otevřenost světu, zejména v literatuře mnoho proudů, nové myšlenkové filozofické názory. Mladá tvůrčí generace vydala roku 1895 manifest Česká moderna - prosazování ideálu svobody, odpor k dosavadním uměleckým a politickým zvyklostem. Požadavky všeobecného hlasovacího práva, podpora národní snášenlivosti. Různé směry (dekadence, impresionismus, symbolismus, expresionismus, naturalismus, anarchističtí buřiči, románově-historická tvorba). V architektuře se rodí

	<p>secese - důraz na konstrukční vlastnost staveb - nové hmoty jako beton a železobeton skryté pod půvabnou dekorací. Místo historizujících motivů rostlinné a ornamentální motivy. Např. A. Mucha. Příklady secesních staveb: hotel Central v Praze, hotel Evropa, Hlavní Wilsonovo nádraží, obytné činžovní domy na Královských Vinohradech. Dalším slohem byl kubismus - vilové a monumentální pojetí - potlačení zdobných prvků, důraz na krásu strohých linií vyjádřených v ostrých geometrických formách.</p>
<p>Sarajevský atentát</p>	<p>Zahraniční politika Rakouska-Uherska naznačuje válečný střet. Jeho příčinou živelné problémy na Balkáně. Rakousko-Uhersko se nemíní vzdát vlivu na jihu (Bosna a Hercegovina) - střety s Ruskem podporující Srbské obyvatelstvo. R-U anektuje Srbsko. To ve spolupráci s Černou horou, Řeckem a Bulharskem vytáhlo proti Turecku - tzv. Balkánské války (první 1912-1913 a druhá 1913) - boj s Tureckem v první a ve druhé Bulharsko povstalo proti svým původním spojencům, ale bylo rychle poraženo.</p> <p>Na tyto konflikty reagují mezinárodní smlouvy. Vytváří se spojení. Trojspolek (Německo, R-U, Itálie) a Dohoda (Rusko, Francie a Velká Británie). Nástupce po Františku Josefu I. měl být František Ferdinand d'Este (syn císařova bratra) - ten se zamiloval do Čechy hraběnky Žofie Chotkové, ale dle habsburských předpisů si jí nemohl vzít, ale činí tak, a tím vylučuje své potomky z příslušnosti k habsburskému domu (vyloučení z následnictví-po něm měl nastoupit Karel I.). Je si vědom politické rozháranosti monarchie a chce situaci řešit politicky. V roce 1914 po triumfálních manévrech na jihu monarchie je v Sarajevu zabit a na základě toho je vyhlášena R-U válka Srbsku. Zapojením dalších zemí do konfliktu vypuká 1. světová válka.</p>